

рибному господарстві на 20 відсотків; випустити в природні водойми понад 37 млн. штук молоді цінних видів риби; збільшити обсяг товарного виробництва цінних видів риби до 80 тис. тонн на рік; забезпечити відповідність комплексного показника конкурентоспроможності вітчизняної продукції рибного господарства згідно з міжнародними вимогами; відновити 16,05 тис. гектарів природних нерестовищ у рибогосподарських водних об'єктах; здійснити реконструкцію русел річок загальною довжиною майже 500 кілометрів; побудувати і встановити у водоймах не менше ніж 1850 одиниць модулів птучних нерестовищ для відтворення рибних ресурсів; забезпечити діяльність оптових ринків продукції рибного господарства; підвищити соціально-економічний рівень життя населення, забезпечити гідні умови оплати праці на галузевих підприємствах. В результаті виконання Програми буде створено до 5 тис. додаткових робочих місць.

Фінансування Програми здійснюватиметься в межах видатків, передбачених законом про Державний бюджет України на відповідний рік. Загальна орієнтовна потреба в коштах для виконання Програми становить близько 2578,97 млн. гривень, з яких за умови використання коштів інвесторів та інших джерел фінансування, з державного бюджету необхідно виділити близько 65 відсотків загального обсягу коштів.

Забезпечення дієвої системи державної підтримки галузі створить умови для відродження і розвитку однієї з основних складових економіки - рибного господарства. Ці заходи сприятимуть поліпшенню постачання населення рибними товарами та підвищенню рівня продовольчої безпеки.

ГРАНИЧНИЙ ПРОДУКТ ПРАЦІ ТА ЇЇ ОПЛАТА

***Онегіна В.М., д.е.н., професор,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка***

За стратегічну мету будь-яких соціально-економічних реформ має бути визначено зростання добробуту населення, гідна оплата праці. Слід відзначити, що ці стратегічні цілі були враховані у програмних документах урядів незалежної України. Ще на початку 2000-х років в Україні була прийнята урядова Програма „Реформи

заради добробуту», адміністрацією Президента України В. Януковича запроваджена Програма економічних реформ України на 2010-2014 рр. „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [2]. Але багато задекларованих цілей залишаються лише в текстах чергових урядових програм. Останні дослідження стосовно розподілу доходів в економіці України доводять, що „період економічного зростання, що тривало протягом більшої частини останнього десятиріччя, мав обмежений позитивний вплив на низькодоходні групи населення України, оскільки бенефіціаріями були його найзаможніші верстви” [5, с.83]. Грошові доходи майже 40% домогосподарств в Україні знаходяться нижче прожиткового мінімуму [3]. Рівень заробітної плати в Україні є одним з найнижчим серед країн Європи. Серед сфер економічної діяльності він є найнижчим у сільському господарстві. У 2010 році середньомісячний рівень оплати праці в цілому по економіці України становив 2239 грн у сільському господарстві – 1467 грн.

Визначення вартості граничного продукту праці дає можливість встановити відповідність заробітної плати одній з умов еквівалентності обміну на ринку ресурсів та встановити причини низької оплати праці: чи то низька продуктивність праці, чи то експлуатація працівників у тому сенсі, що вони одержують меншу заробітну плату за вартість граничного продукту праці.

На практиці визначити вартість граничного продукту праці доволі складно. Одним із способів оцінки граничного факторного продукту може бути його визначення на основі виробничої функції.

Значення граничного продукту праці (MPL) на основі виробничої функції дорівнюватиме першій похідній цієї функції по змінній кількості праці:

$$MPL = \frac{dY}{dL}.$$

Якщо виробнича функція лінійна ($Y = \alpha L + \beta K$), то:

$$MPL = \alpha$$

Якщо функція степенева ($Y = \alpha L^\alpha K^\beta$), то;

$$MPL = \alpha L^{\alpha-1}.$$

де Y – обсяг виробництва, L – затрати праці, K – затрати капіталу, α – параметр продуктивності технологій.

Та у розрахунках граничних факторних продуктів постає питання відносно показника, який має бути прийнятий за обсяг виробництва, але ж у вартість продукції включається і вартість

придбаних матеріалів, машин, обладнання, послуг, тощо, придбаних у інших виробників. Вартість цих товарів не є результатом даного виробництва, а тому не повинна бути врахованою у складі тієї вартості, яка розподіляється на заробітну плату, прибуток та ренту.

Вважаємо, за результат виробництва для оцінки вартості граничних факторних продуктів має застосовуватися такий показник, як валова додана вартість. Згідно з методикою Держкомстату України валова додана вартість – це різниця між випуском і проміжним споживанням і містить у собі первинні доходи, що створюються учасниками виробництва і розподіляються між ними. У свою чергу, випуск – це вартість товарів і послуг, що є результатом виробничої діяльності економічної одиниці, проміжне споживання – це витрати на придбання товарів і послуг, які використані для виробництва продукції [4].

Валова додана вартість сільськогосподарського підприємства на основі використання форми статистичної звітності 50-сг та зведених її показників розраховуватиметься таким чином: чистий дохід (виручка від реалізації продукції) зменшується на матеріальні витрати (за вирахуванням вартості кормів власного виробництва), амортизацію, інші витрати (до складу яких входить і орендна плата за земельні та майнові паї).

Особливе питання постає стосовно урахування орендної плати за землю. Зазвичай рента є складовою знов створеної вартості та відповідно орендна плата за землю має включатися до складу валової доданої вартості. Але земля не включена до вартості активів сільськогосподарських підприємств в Україні, фактично орендна плата за земельні паї у даному випадку подібна орендній платі зовнішнім постачальникам за майно, яке не входить до балансу підприємства.

При урахуванні землі як фактора виробництва (окремо або у складі капіталу підприємства) валова додана вартість має розраховуватися вищезазначеним чином, але інші витрати мають бути зменшені на величину орендної плати за земельні паї.

Порівняння нами вартості граничного продукту праці у сільськогосподарських підприємствах в Харківській області, визначеного на основі розрахованої виробничої функції, із заробітною платою їх працівників засвідчує, що остання з нарахованими внесками на соціальне та пенсійне страхування була в 1,8 раза меншою, вартості граничного продукту праці [1]. Це є свідченням перерозподілу валової доданої вартості

сільськогосподарських підприємств не на користь їх працівників.

Отже, незважаючи на зростання заробітної плати у сільському господарстві, працівники сільськогосподарських підприємств одержують в якості оплати праці менше створеної ними вартості, тобто існує їх економічна експлуатація на рівні підприємства, та додатково вони експлуатуються економікою внаслідок нееквівалентних цін на продукцію сільського господарства.

Література.

1. Онегіна В.М. Гідна оплата праці – головний соціально-економічний імператив трансформацій / В.М. Онегіна : Трансформація сільського господарства та села : ювілейний збірник наук. статей / Заг. ред. Губені Ю.Е. – Л.: АНАУ, 2010. – С. 249 – 256.

2. Програма економічних реформ України на 2010-2014 рр. „Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава” [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.President.gov.ua/docs/Programa_reform_Final_1.pds

3. Статистична інформація [Електронний ресурс]. - Режим доступу: www.ukrstat.gov.ua

4. Статистичний щорічник «Сільське господарство України» за 2010 рік / Держ. ком. статистики України ; під заг. керівництвом Ю. М. Остапчука. – К., 2011. – 374 с.

5. Швабій К.І. Довгострокова тенденція розподілу доходів населення в Україні / К.І. Швабій // Фінанси України. – 2010. - №1. – С. 77 – 87.

ПРИЗНАКИ ЭКОНОМИЧЕСКИХ КРИЗИСОВ

***Мохмед Абдалазиз (Mohmad Abdalaziz), аспирант*,
Харьковский национальный технический университет
сельского хозяйства имени Петра Василенко***

В современных условиях нарастающей нестабильности для устойчивого роста предприятия необходимой является разработка антикризисных стратегий, которые обеспечили бы своевременные изменения в деятельности предприятия, его реакцию на проявления кризиса. Но кризисы не являются однородными по причинам, признакам, сферам и масштабам проявления. В связи с этим при

---

* Научный руководитель – Онегина В.М., д.э.н., профессор